

Copyright: Hans Farjon & Bert Stok, 2008

Onduidelijkheden en wijzigingen graag melden aan: hans.farjon@planet.nl

Route beschrijving Canal des Hollandais (20 km)

Start en eindpunt: Museum La Maison du Petit Poitou, Chaille-Les-Marais.
Frankrijk

Horeca/winkel: Chaille-les-Marais

Bereikbaarheid: Het dichtst bijzijnde station, Luçon, ligt 12 km van het dorp.

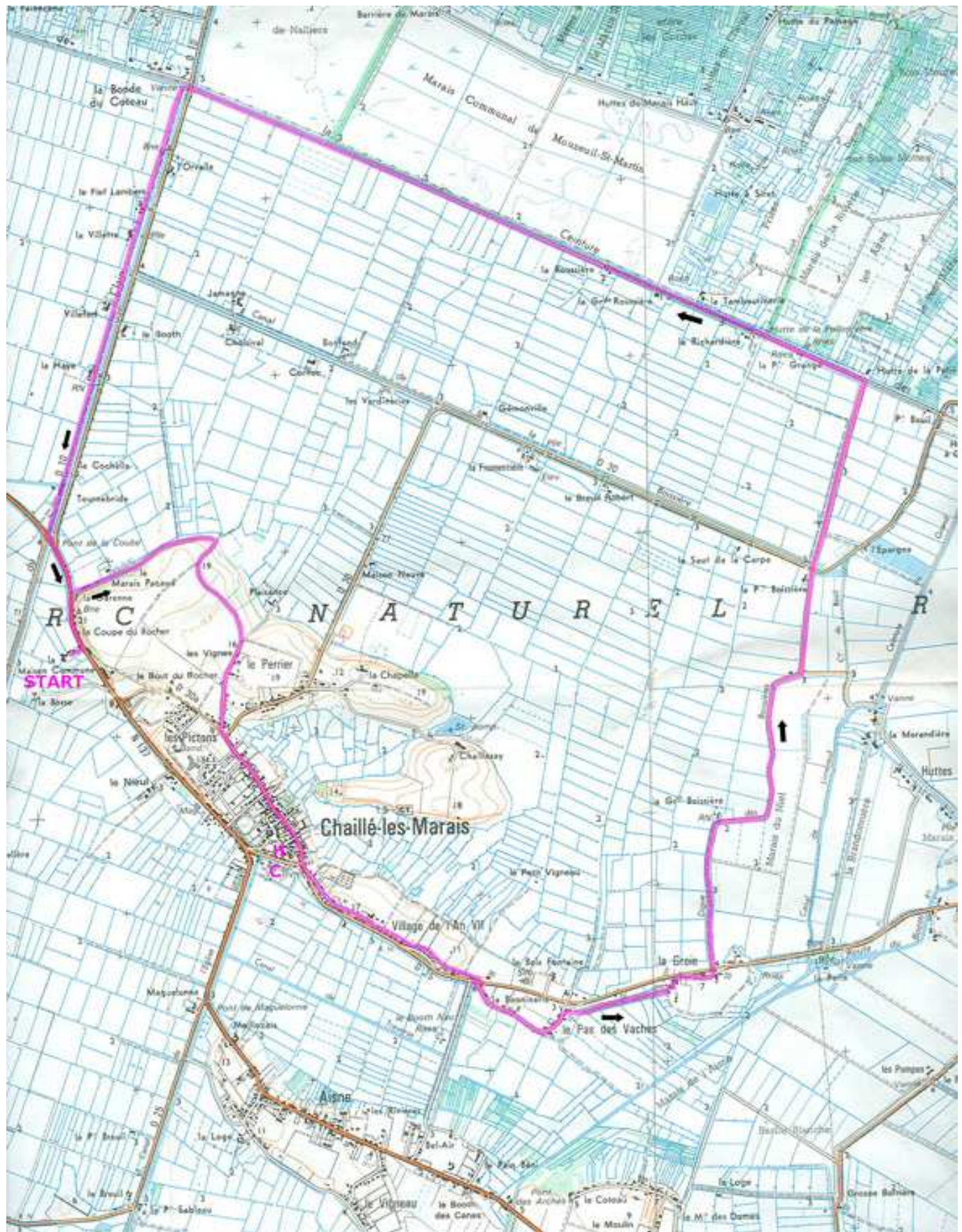
Kaart: IGN Serie Bleue 1:25 000, 1428 Ouest

Overnachten: Chaille-les-Marais biedt hotels, gites, campings en restaurants
(<http://www.ot-isles-maraispoitevin.com/topic/index.html>).

Routebeschrijving d.d.: 21 augustus 2004

Vanaf parkeerplaats bij museum naar hoofdweg. LA. Daarna 1^e weg RA (geelwit pijltje) asfaltweggetje volgen langs voet van de helling. Na 1 km loopt asfaltweg de helling op. Weggetje blijven volgen. Steeds RD tot voorrangsweg. Hier LA, steeds RD na 1 km gaat Rue du 11 novembre over in Rue de l'an VII. Even verder links aanhouden asfaltweggetje omhoog (geelwit bordje). RD weg langs de rand van de klif blijven volgen totdat deze op de hoofdweg komt. RA en meteen LA smalle asfaltweg in. Bij splitsing links aanhouden. Vlak voor voorrangsweg RA. Weg gaat over in grasdijk. Op T splitsing LA langs huizen asfaltweg volgen. Voor hoofdweg RA over asfaltweggetje. Na 100 m huize. Even verder rechts een rode brandweerkraan. Dan eerste weg LA, voorrangsweg oversteken en grasdijk oplopen. Na ruim 2 km splitst de dijk zich. LA. Asfaltweg oversteken en grasdijk blijven volgen. Als grasdijk eindigt LA asfaltweg op langs water. Gaat na een tijd over in een grasdijk. Na 4 km asfaltweg. Deze oversteken en grasdijk nog een tiental meters vervolgen. Meteen na sluisje LA over grasdijk met kanaal aan linkerhand. Deze grasdijk ruim 2 1/2 km blijven volgen tot drukke asfaltweg. LA richting rotonde. Bij rotonde rechtdoor. Na 500 m 1^e weg RA naar museum.

Het **museum La Maison du Petit Poitou** bevindt zich in een van de gebouwen van het waterschapshuis van het polderschap Petit Poitou. Oude kaarten en foto's maken de geschiedenis van de polder duidelijk. Een klankbeeld in de oude waterschapskamer laat zien hoe de inwoners vergaderen over het bestuur van het waterschap. Verder informatie over de planten en dieren van het gebied. Men heeft een map met engelse samenvattingen van de schreven en gesproken teksten. Van 4 april tot eind september is het museum geopend tussen 10 en 12:30 en tussen 14 en 18 uur behalve de zondagochtend. In juli en augustus vervalt de middagpauze en is het een uur langer open. Inlichtingen 02 51 56 77 30 of maison.petitpoitou@free.fr

Van het groene Venetië naar de Franse Dollard

Tekst & foto's: Hans Farjon & Bert Stok

Ergens onder Bretagne hangt de Dollard op zijn kop tegen de Atlantische Oceaan. Net als in Groningen is ook deze Dollard omringd door een lappendeken van polders die in de loop der eeuwen aan elkaar zijn gezet. De oudste polders zijn een wirwar van sloten en bomen, de jongste langs de baai van Anguillon zijn de meest weidse polderlandschappen die wij ooit zagen. In de 17de eeuw waren Hollandse investeerders, arbeiders en paarden betrokken bij de drooglegging van de polder Petit Poitou.

Na een lange dag reizen door de okerkleurige graanvelden van Frankrijk, zien we in schemerlicht eindelijk ons reisdoel liggen. Hoog op een heuvel kijken we uit over een groengrijze, in de nevel gehulde vlakte. Het oogt mysterieus en meeslepend. De Fransen noemen het la Venise verte, het groene Venetië. Het liefst zouden we er meteen in willen lopen, maar daar is het al te donker voor. De volgende ochtend lopen we door een Franse variant van het Nederlandse laagveengebied. Het is een onderdeel van de Marais poitevin, een voormalige baai van de Atlantische Oceaan. Ooit was het een grote vlakte van slikken, kwelders en moerassen, steeds weer overspoeld door zee- of rivierwater. Het groene Venetië ligt erbij zoals het in de Middeleeuwen werd ontgonnen: weitjes omzoomd door lommerrijk groen en ontelbare slootjes, tot de rand gevuld met water. Geknipt voor de gestresste mens die in groene geborgenheid wil onthaasten. Door essen gefilterd zonlicht valt op kleinburgerlijke landgoederen: een hutje met picknickbank, visvijver, grill en een heuse oprijlaan. Elk pad is een wandel- of fietsroute. Op de slootjes verschijnt in het weekend een file van punters volgeladen met toeristen. Het is zaterdagochtend, dus reden genoeg om het Franse Giethoorn achter ons te laten. We trekken verder richting zee, naar de weidse horizonten van gebieden die later ontgonnen zijn.

De wolkenluchten zijn Hollands, dat wel, maar ze staan wat onwennig boven exotisch polderland. Het gras is niet groen maar geelbruin. Niet kort gemaaid, maar lekker ruig. Eerder een Afrikaanse savanne dan een sappige Hollandse wei. Grote witte vogels schieten voor ons weg. Steeds zoeken ze het gezelschap van de witgrijze koeien tussen het hoge gras: zilverreigers. Af en toe is er ook een purperreiger te zien. Over de dijk loopt een spoor dat aan beide kanten van de dijk eindigt in een glijbaantje naar de sloot onder kunstig gebogen gras. Zouden het ottersporen zijn? Na weer een aantal van die glijbaantjes moeten we die opwindende gedachte laten varen. Zoveel otters heeft Frankrijk niet. De boer vertelt: "O, dat zijn sporen van beverratten. Ze vreten onze maïs op". Hier kan de schrik van de Hollandse dijkgraaf zijn gang gaan. De oever langs de dijk is een gatenkaas. Dat de beverrat niet met dezelfde verbetering wordt opgejaagd als in Nederland, lijkt logisch, maar is het niet. De rivier stroomt nu dan wel lusteloos door de wei, maar in de winter kan het water plotseling snel stijgen en in korte tijd tot de dijk reiken.

We spreken een redelijk woordje Frans, maar als het debat van het polderbestuur losbarst over de aanstelling van een sluiswachter, haken we af. Een show met geluid en lichtbeelden in het poldermuseum voert ons terug naar de 17de eeuw, naar een vergadering in het polderhuis van de Petit Poitou. Deze polder werd in 1646 drooggelegd door de graaf van Siette. Er hangt een prachtige kaart uit die tijd. De polder, een hart gevuld met sloten en kanalen, ligt mooi Mondriaans te wezen in een oeroud moeras. De opzet van de polder is meteen duidelijk. Langs de brede bovenzijde van het hart loopt een kanaal, de Ceinture des Hollandais. Die moet het water dat van de heuvels naar de vlakte stroomt, opvangen en afvoeren naar weer andere kanalen. Die voeren het water op hun beurt linea recta naar de onderste punt van het hart. Daar wordt het water via een zogenoemd zijl op de rivier geloosd. Een sluis die het zeewater bij hoog water tegenhoudt en bij laag water polderwater uitlaat. De naam van het afvoerkanaal, Ceinture des Hollandais, verwijst naar de Hollandse inbreng in de drooglegging van de

polder. Deze gaat terug tot 1599 toen de Nederlander Humprey Bradley tot maître des digues (dijkgraaf) van het Franse hof werd benoemd. Zijn aanstelling was een onderdeel van een raffijne potje stratego van de Republiek om de Fransen de juiste kant in de Tachtigjarige oorlog te doen kiezen. Bradley bereidde wetten voor die investeringen in de drooglegging van moerassen en meren aantrekkelijk moesten maken voor investeerders. Ook richtte hij een investeringsmaatschappij op: "L'Association pour le Desecchement des Marais et Lacs de France". Nederlands kapitaal speelde een vooraanstaande rol in deze maatschappij. Overal werden projecten gestart, zoals langs de mondingen van de Rhone, Seine en Gironde en hier in de Marais poitevin. Bij de drooglegging van de Petit Poitou was Bradley uiteindelijk niet betrokken. Hij stierf voor hij de eigenaren van het moeras naar zijn hand had gezet. Zijn eerste wet verplichtte eigenaren om hun land te ontwateren. Deden ze dat niet dan kwam hun land in handen van de investeringsmaatschappij. Dat stootte in het gebied waar we wandelen op sterk verzet van abdijen en gemeenten die grote stukken moerasland in bezit hadden. Later werden de wetten zodanig aangepast dat de grondbezitters hun verzet op gaven.

Honderd jaar na drooglegging waren nog acht boerderijen in handen van de Amsterdamse familie Hoeffft. Niet alleen het geld kwam uit Holland, maar ook de polderwerkers. Ze trokken met Friese paarden het moeras in om de klus te klaren. Langharige nakomelingen van die Friese werkpaarden lopen nu rustig te grazen op droog land. Bij de uitgang van het poldermuseum valt onze blik op een pastel kleurige aanzichtkaart met daarop een echte Friese sport. Nee, niet schaatsen, maar slootjespringen. Net als in Friesland zwieren ze hier met een lange polsstok over brede sloten.

Frankrijk komt bijna tot stilstand. De middagmaaltijd zit er op. Weggedoken achter een auto of liggend in de tuin gaan de oogjes toe. Net zo loom ligt La Dive in een gladde zee van graan en zonnebloemen. Dit kleine rotseiland werd rond 1800 nog door de zee omspoeld. Tot die tijd sloegen golven de kalkrotsen tot steile kliffen. Nu de zee de kliffen met rust laat, worden ze bedolven onder de klimop. Hoog langs de rand van het eiland heb je een prachtig zicht op de strak geordende polders en de buitendijks wildernis van geulen en slikken. Aan weidse verten zijn we gewend, maar dit overtreft alles. Alleen een agro-complex met graansilo's tast zonder gêne dit decor van oneindigheid aan. Het is een akkerbouwbedrijf van een paar duizend hectare. Eigenlijk mag je dit lege land niet in. Langs een rechte asfaltweg, naar het einde van de wereld, staat een bord verboden in te rijden. We kunnen de verleiding niet weerstaan en lopen verder. De weg voert door zes polders die ze hier "*prise*" noemen, wat zoiets als genomen van de zee betekent. Als de slikken hoog genoeg waren opgeslibd, werden ze omdijkt. De polders liggen er strak geordend bij. Nog maar kort geleden aan de zee ontnomen, zou je denken. Maar dat is niet zo. Vanaf 1800 werd elke 20 tot 60 jaar weer een strook van ongeveer een kilometer breed van de zee genomen. De laatste keer in 1965. De dijken tussen de *prises* zijn op de kaart duidelijk te zien. Toch kunnen we, zoals in de Nederlandse Dollard, de meeste niet meer vinden. Ze zijn gewoon weggeploegd. Wat rest is slechts een lichte hobbel in het akkerland. Maar de Dignes du Maroc uit 1912 rijst nog steeds als een muur op uit het land. Bij de dijk staat kunst: oude telegraafpalen leunen als stokken van een wigwam tegen elkaar. Vogelaars spieden met hun kijkers naar een hoopje stenen in de top van de 'wigwam'. Is dit een ode aan de dijkenbouwers? Of toch gewoon functionele kunst bedoeld als schuilplaats voor de torenvalk? Het enige volk dat hier komt, de vogelaars, weet van niets.